

sinó que és una societat plenament urbana”. Un fet és incontestable: la diferència en els nivells de vida s’ha reduït ostensiblement. Avui, la gent de poble té el mateix equipament a la llar que la gent de ciutat; pot accedir als mateixos cotxes; o aspira a fer turisme allà on també aspira a fer-ne la gent de ciutat. Entre els anys 1970 i 1980, la renda rural representava el 75 % del conjunt català. Ara, segons Aldomà, s’ha equiparat.

Açò no és l’Arcàdia. Amb millores i tot, el món rural continua arrossegant molts i molts problemes i està lluny de ser l’Arcàdia que molts urbans i teòrics prefiguren en la seua ment. La pèrdua de població s’ha aturat, però la recuperació no assoleix ni de lluny el dinamisme de la societat urbana; la disponibilitat de serveis de qualsevol tipus no és tan completa com la de la ciutat; l’absència de transports públics margina els qui no disposen de vehicles; els centres de decisió són lluny; tenen un escàs pes electoral i, per tant, menys capacitat d’influència; l’emigració dels més capacitats continua; les possibilitats de relacions socials són més limitades... Mario Gaviria, un referent en sociologia urbana i rural i autor de *Repoblar Aragó*, és pessimista respecte del futur. Ell, que ha treballat molt en zones deprimides i que ha fundat comunes de neorurals amb un èxit escàs, opina que el camp té desavantatges de partida que són insalvables. La despoblació, al seu parer, “no ha tocat fons”. “El model urbà és un model més alliberador. El poble és un lloc on el control social constitueix un gran defecte. La gent més capacitada marxa i així no hi ha possibilitats de desenvolupament”. Artur Aparici, de l’Observatori Rural de l’UJI, ho veu d’una altra manera: “Hi ha un problema de desigualtat: una persona no pot triar viure a l’espai rural en igualtat de condicions amb l’espai urbà. Aquells no són tan ciutadans com aquests. Els impostos els paguen igual, però hi ha una discriminació de fet. La gent de l’espai urbà i de l’espai rural no són diferents, sinó desiguals, perquè la gestió pública els ha fet desiguals”. Amb desigualtat i tot, però, el món rural alça la veu per fer-se escoltar entre la cridòria de la ciutat.

EL TEMPS

Ares com a observatori

Ares, a cavall entre la comarca dels Ports i el Maestrat, exemplifica les dificultats que ha travessat el món rural. L’any 1910 tenia 2.132 habitants. Avui en té 206, la qual cosa la situa per sota del llindar del desert demogràfic. Passegem de la mà dels seus veïns per vore com s’hi viu.

En Ares, municipi de l'Alt Maestrat situat a 1.190 metres d'altitud, hi ha empadronades a l'actualitat 206 persones.

Qui no haja estat mai a Ares se sorprendrà de la bellesa que provoca veure el seu perfil retallat sobre el cel blau. Allà, a la part més alta d'una de tantes muntanyes que dibuixen el paisatge en graonada que caracteritza aquest espai de confluència entre el País Valencià, Catalunya i Aragó, s'alça, imponent i majestuós, Ares del Maestrat. Per aquestes contrades va passar Jaume I en el seu camí cap a la molt cobejada Morella, i encara avui és fàcil imaginar al rei i la seua cort trepitjant els assagadors enmig del rigorós hivern que caracteritza l'indret.

D'aquella estada a Ares, en dóna fe una estàtua a la plaça de l'Església, just

enfrent del temple que els veïns van haver de reconstruir al segle XVIII, després que les tropes borbòniques cremaren el poble durant la Guerra de Successió. Avui l'església s'alça gegantina i vetusta en un dels vèrtexs del poble, al recer de l'anomenada mola d'Ares, per més que en aquest poble fa anys que no tenen rector propi. Potser per això les claus del santuari les custodia a casa seua una de les veïnes que també viu en aquesta plaça empedrada.

És un signe més -el fet que siga un particular qui en tinga les claus- de la familiaritat amb què la gent es tracta en aquest municipi situat a l'Alt Maestrat, a setanta-cinc quilòmetres de Castelló.

A l'actualitat són 206 les persones que hi resideixen, però, xifres oficials a banda, la veritat és que un dia qualsevol entre setmana seria difícil reunir més d'una cinquantena de veïns. Ares, com la majoria de pobles de l'interior de Castelló, ha viscut una dolorosa sagnia demogràfica. El municipi, que en altres temps va gaudir d'una certa esplendor agrària, tenia 2.132 habitants a principi del segle XX i avui en queden menys d'un deu per cent. La gent va marxar cap a la Plana o bé es traslladaren a viure a Albocàsser o a Vilafranca, perquè, com explica Cecilio Monfort, masover de 64 anys, "tot el món deia que Ares aniria a menys".

Ares, efectivament, va anar a menys, i un dels resultats -potser el més amable- és que ací tothom coneix tothom. Són una mena de petita comunitat, amb tot el que això té de bo i de dolent. La gent es coneix pel nom o, millor dit, pel nom del mas d'on provenen, perquè són multitud -el que per aquestes contrades es pot entendre per multitud- els qui procedeixen d'alguns dels múltiples masos dispersos pel terme municipal. Saben, els arescs més joves, que, si cau una bona nevada, caldrà obrir camí als més vells del poble. O que si algú es posa malalt, malaltíssim, a altes hores de la nit, poden anar a casa de Quico, "el de la Vall", que a més d'exercir de metge al centre de salut de Vilafranca és l'alcalde d'Ares. "Per viure en llocs com aquestos -explica el Quico mateix, Francisco Fuentes per a l'oficialitat, t'ha d'agradar la solitud". Ell porta dotze anys com a alcalde del Partit Popular, si bé en el seu cas les sigles del partit pel qual es va presentar a les eleccions són una circumstància anecdòtica. Sense quasi personal (una agent de desenvolupament rural i una administrativa) i possibilitats econòmiques molt limitades, s'ha proposat retornar part de la dignitat patrimonial però també moral que Ares havia perdut a causa de la despoblació. "Per quedar-se a viure en municipis com aquestos, caldria que existira algun tipus de desgravació fiscal que ho incentivara", reflexiona Fuentes, un de tants primers edils del nostre país que fan mans i mànigues per a resoldre els problemes del dia a dia dels seus municipis. De voluntat, a ell, no li'n falta. Com a alcalde rural, no cobra dietes, porta la desneva-

EL TEMPS

Sergi Marín ha obert el seu propi despatx de consultoria. Cecilio i Elvira han estat al capdavant del mas de Roca durant quaranta anys. Pepe Tena

dora el dia que escau, va a reunions ací i allà... Tot a canvi de molts maldecaps. “Els alcaldes de per allà baix [es refereix a Castelló o València] haurien de vindre

una temporadeta ací per veure que és ser alcalde de veritat”, diu, sorneguer.

El resultat comença a notar-se. A base d’esgarrapar subvencions i ajudes

ací i allà, el poble està més lluïdor que mai i, si bé la pèrdua demogràfica continua, les possibilitats que dona el cotxe obrin algun nou horitzó per a un

Sobreviure del camp

Mas de Tosca, Pinella, mas d’Engerra, mas de Vidal, mas de Roca de Baix, la Belluga, mas de Llecinto, mas del Racó, Pedrafita... són alguns dels noms dels moltíssims masos que en el seu dia donaren esplendor agrícola i ramadera al municipi d’Ares i que avui continuen donant el sobrenom als qui en descendeixen. Molts d’aquells caserius estan avui buits i abandonats per falta de rendibilitat o perquè no ha hi hagut relleu generacional. El mas de Roca podria ser un dels pròxims. El seu propietari, Cecilio Monfort, té seixanta-quatre anys, així que ja ha començat a comptar els dies que li queden per a jubilar-se, per més que el seu bon estat de forma li permetria de continuar alguns anys més al capdavant d’una explotació de 124 hectàrees per on pasturen més de dos centenars d’ovelles. Se’ls nota, en parlar del seu mas, que s’estimen la seua feina i la seua manera de vida, per més que els obligue a molts sacrificis.

Amb tot, tant Cecilio com la seua dona, Elvira Prats, han preferit que els seus tres fills, un xic i dues xiques, treballaren en la indústria pròxima de Vilafranca i s’oblidaren del rigor de l’aixada i del treball de sol a sol. “Quan tens un mas, no tens

vacances perquè hi ha massa obligacions que atendre”, diu Cecilio. Ell i la seua esposa han sigut testimoni del declivi que l’activitat agrària i ramadera ha patit al País Valencià. Criats tots dos a sengles masos, van anar a l’escola fins als catorze anys, edat a partir de la qual s’incorporaren a les tasques de casa. Cultivaven blat, ordi, pataques, llentilles i només els diumenges els homes es permetien desentendre-se’n i anar a caçar. La majoria de masos es podien permetre tindre un pastor i un criat. Era el temps en què els masos s’il·luminaven, primer, amb un gresolet i un carburer i, ja després, gràcies al generador del tractor. “Se vivia bé perquè no es gastava tant”, diu Elvira amb un somriure. Des de fa set anys, un molí de vent els proveeix de l’electricitat que cal al mas de Roca.

“El corder té el mateix preu que fa vint anys i els costos han augmentat molt –es queixa Cecilio-. Abans podies fer diners, però ara hi ha tantes despeses veterinàries, hi ha les vacunes, els xips... Ho has de tindre tot controlat i no ixen els números”. “El que haurien de fer les administracions –diu Elvira mentre posa junt a un tot terreny, el del seu home, tan antic com útil- és pagar perquè la gent es quedara als masos”.

va vindre a viure a Ares fa un any, després d'abandonar el seu treball a Castelló.

territori que, en opinió de Sergi Marín, “va tocar fons fa deu anys”. Ell, que hi havia passat els estius i caps de setmana de ben jove, es va traslladar a viure a Ares, municipi d'on provenien els seus pares, fa dotze anys. Acabava de llicenciar-se en enginyeria agrònoma a València i se'n vingué per a treballar com a peó municipal, primer, i com a agent de desenvolupament rural, després. “Alguns ho van veure com una passa enrere” explica, però l'aposta li va eixir bé. Avui té el seu propi despatx de consultoria i treballa per tota la comarca. I ha tingut temps de tindre una xiqueta, Aitana, a qui cada matí porta a l'escoleta de Vilafranca. A tot Ares hi ha vuit xiquets en edat infantil, i tot i que això els donava la possibilitat d'accedir a un centre rural agrupat (una escola on tots els alumnes comparteixen aula, independentment de la seua edat, com també tenen els veïns Castellfort o Portell), els pares preferiren que els seus fills estudiaren fora “per a que es relacionaren amb més xiquets”.

Aprofitar les oportunitats. Estem a tocar d'estiu i a Ares es respira un aire diferent. Els nadius que un dia van mar-

xar tornen. Les finestres s'obrin de bat i bat, l'única tenda del poble, de propietat municipal, fa caixa i per unes setmanes sembla que algú ha injectat saba nova. El miratge, però, només dura unes setmanes, les que van de principis de juliol a finals d'agost, quan la celebració de les festes patronals en honor a santa Elena i sant Bartomeu, que s'organitzen entre totes les associacions del poble, marquen l'inici d'un èxode cíclic. Les llars d'estiu es tornen a convertir en cases buides i a Ares es queden els de sempre. De l'explosió en les relacions socials es passa a una letargia que, en opinió de Sandra Onofre, parella de Sergi, és més aparent que real. “Estic segura que, tot i viure a Ares, faig més vida social que la meua germana, que viu a la Safor”, diu. “A la ciutat o als grans nuclis –assegura Sandra, que va nàixer a la Font d'En Carròs i avui treballa com a agent de desenvolupament rural-, hi ha més possibilitats d'oci i de relació social, però la gent no les aprofita”. L'any passat es va apuntar a unes classes de ball que s'impartien al municipi, amb unes altres vint-i-cinc persones (en un poble on hi ha 206 censats, la xifra no està gens malament) i enguany s'han decidit a recuperar la

rondalla que en el passat va amenitzar les vetllades d'Ares. A més, “els dijous vaig a dansa clàssica, on som vuit persones d'edats compreses entre els tres i els quaranta-tres anys”. Ara bé, no tot són flors i violes, ni és tan bucòlic com a alguns els agradaria imaginar: “Cada quinze dies necessito anar-me'n a fora, vore les coses des d'una altra perspectiva, comprovar que el món no comença i no s'acaba a Ares. Sense cotxe, jo em suïcidaria!”, diu amb una rialla.

També per a Pepe Tena el cotxe és imprescindible. Fa un any va abandonar el seu treball en una tenda de delicatessen de Castelló i es va traslladar a Ares per a obrir un bar (el Bar Pepe) -el segon que hi ha al nucli urbà-, que té unes magnífiques vistes a les lloses que es dibuixen per sota del nucli. “No és el que m'esperava, però en sentit positiu –explica Pepe, que pujava en estiu pel fet de tindre un amic arenc-. Estic encantat de la vida i em guanyo el jornal a poquet a poquet. A Castelló guanyava més diners, però l'estrès no em compensava. Això sí, per a trobar parella ací, ho tinc ben difícil!”.

Però, quin futur li queda a Ares, un municipi que ha perdut el 90 % de la seua població en l'últim segle? Pepe, Quico, Sandra o Sergi són joves, però la realitat és que a Ares el 40 % de la població ha superat els seixanta anys i això no invita a l'optimisme. L'any passat van faltar deu persones i només va nàixer una criatura, Christian. Els matrimonis en edat de procrear es poden comptar amb els dits de dos mans. “Els de Sergi o Sandra són casos extraordinaris -apunta l'alcalde-. La realitat és que qui té estudis marxa i si marxa ja no torna. Malauradament, totes les inversions que s'han fet no han servit per a arrelar població”. Sandra comparteix eixa visió, però encara projecta un feix d'optimisme: “Cada cop el cens va baixant i no hi ha famílies que s'hi instal·len. Ara bé, detectem que hi ha més gent que demana treball ací, de manera que si hi hagueren ofertes potser es quedarien”. Sergi també detecta un cert avantatge comparatiu: “El sector ramader, que ha estat predominant a Ares, porta vint anys en crisi: que els vas a explicar a estes altures de la fallida del taulell? Ja fa temps que la gent d'ací sap el que és viure en una situació delicada”.